

ספירת ההרים

מרגליות יקרות ואבני חושן,
פנינים נפלאים וסיפורי צדיקים
דברי הגות ורעיון
מאוצרות תורת החסידות
עשובצות זהב ועסודרות
עשיעוריו ושיחותיו של
רבי ענחם מעדל פערנץ שליט"א
חג הפסח

שבתי קודש
אבסוף ניגנס שבתי
בקדושת השבת וסגולתה

(ריטב"א ורמב"ן בכתובות ט) לדין זה, הוא מפני שמרבים בשמחה ובסעודה לכבוד השבת, ועל כן אין אנו זקוקים להתחדשות המשתתפים למנת להרבות את השמחה על שמחת יום האמש. וברך זו ביאר בעל 'שפת אמת' בשם זקנו הגאון הקדוש רבי יצחק מאיר מגור זי"ע בעל 'חידושי הר"מ', לפי דברי חכמינו ז"ל (פסחים ע): שכאשר חל יום טוב ראשון של חג השמחה אין מביאים שלמי שמחה, הם קרבנות השלמים שיש לשחטם בשלש הרגלים ולאכל את בשרם לכבוד שמחת הרגל לפי שאין שמחה אלא בבשר ויין, ועל פי רוב היו עולי הרגלים מקריבים את הנדרים והנדבות שהבטיחו במהלך השנה, מפני שדין שחיטת השלמים להעשות בשעת השמחה - ביום טוב, וכאשר חל בשבת, אסור לשחוט נדרים ונדבות. וביאר בעל 'חידושי הר"מ', כי בשבת אין צרך ליבוח את השלמים, מפני שהשמחה היא בעצם היום הקדוש, כמו שאומרים בחפילה 'שמחו במלכותך שמרי שבת'. והוסיף בנו הרב הקדוש רבי אברהם מרדכי מגור זי"ע בעל 'אמרי אמת' לביאר את הטעם לכך שבשבת אין זקוקים לפנים חדשות, באמרו כי בשבת נפתח פתח של התחדשות לכל יהודי, כפי שנאמר בכתוב (יהוה יצאנו ממצרים) 'וביום השבת יפתח', וכך תיקן האריז"ל לומר 'אומר שבחתי למיעל גו פתחתי' (אמרי אמת ליקוטים עמי קב). וברוך הפנימיות ביאר הגאון הקדוש רבי צדוק הכהן מלובלין זי"ע בספרו 'פרי צדיק' (מסעי ט) את מאור הפנים לו וזכה אלם ביום השבת, על פי הפיוט שתקן רבנו האריז"ל לומר בליל השבת 'ברם אנפך חדתין'. מפני שבשבת נתקן חטאו של אדם הראשון, שבעטיו אבד את זיו פניו, כמו שדרשו חכמינו ז"ל (ב"ר יב) על הפסוק (איוב יד כ) 'משנה פניו ותשלחהו', ועל כן בשבת זוכים לחזרת מאור הפנים כפי שהיה קודם החטא. ובסוד הפנים חדשות' שישנן ביום השבת, ביאר המגיד הקדוש רבי ישראל מקונוניץ זי"ע בספרו 'עבודת ישראל' (לסוכות ד"ה ביום), על פי דברי האריז"ל, שבכל סעודה מסעודות השבת קדושה אחרת היא. וזהו סוד לחם הפנים שהיו עורכים בשבת - לחם שיש לו פנים, שבכל צד אליו כביכול פונה הבורא יתברך, אינו פונה אלא לישראל. ולעומתו, אף אנו, לכל צד שנפנה - כל מחשבותינו אליו לבדו לעבוד.

המשך בעמוד ב'

מאור פניו של אדם בשבת
פנים הרשות

פעם שאל הרב הקדוש רבי אברהם מסלונים זי"ע, אדם אחד ממכריי: "יודע אתה מדוע פניך הזקינו כל כך?" הלה עמד נבוך, לא הבין מה רוצה ממנו הרבי. הסביר לו הרבי: "בודאי יודע אתה שאדם המשתמש בכמה מערכות בגדים, ומחליף ביניהן מדי פעם - בגדיו מחזיקים מעמד טוב יותר. אם יש לו לאדם שתי חליפות, למשל, והוא ילכש כל אחת מהן במשך תקופה ברציפות, תחזקנה החליפות מעמד כשנה, אבל אם ילכש את שתיהן לסירוגין, יחזיקו לו יחד יותר משנתיים. ולענייננו: דרשו חכמינו ז"ל (ב"ר יא ב), על הפסוק (בראשית ב.א) 'ויברך אלהים את יום השביעי ויקדש אתו': 'ברכו באור פניו של אדם, קדשו באור פניו של אדם. לא דומה אור פניו של אדם כל ימות השבוע, כמו שהוא דומה בשבת'. אם כך, מי שיש לו בשבת קודש פנים אחרות מימות החול, פניו אינן מזדקנות כל כך מהר, מפני שהוא מחליפן מדי שבוע בשבוע... אבל מי שאין שום התחדשות, דומה הוא לאדם הלובש תמיד אותו בגד, והוא מתישן במהירות". והדברים אמורים כלפי חידושם של רבותינו בעלי התוספות במסכת כתובות (י): על דברי הגמרא שבכל יום מימי השבע ברכות מברכים את ברכות הנישואין רק אם בסעודה השתתף אדם שהוא בבחינת 'פנים חדשות' - כלומר שלא השתתף עד כה בשמחה זו, ובשל השתתפותו רבה השמחה. בשבת קודש - כתבו בתוספות - אין אנו זקוקים לפנים חדשות, מפני שהשבת עצמה נחשבת כפנים חדשות, שכן אגדה זו מסורה היתה בידי בעלי התוספות על הפסוק (תהלים צב א) 'מומור שיר ליום השבת': 'אמר הקדוש ברוך הוא: פנים חדשות באו לכאן - נאמר שירה'. את הטעם שנחשבת השבת לפנים חדשות ביאר הרב הקדוש רבי יהודה אריה לייב מגור זי"ע בעל 'שפת אמת', על פי דברי המדרש שהזכיר הרבי מסלונים, שאינו דומה מאור פניו של אדם בימות החול למאור פניו ביום השבת, בו מקבל הוא מאור פנים אחר, ולכן כל אחד ואחד הוא פנים חדשות. טעם אחר שהביאו רבותינו הראשונים

המשך בעמוד ב'

על הציעוד
נצוצי אורה עשנב
יעי הציעודים העקודשים

מצרים: בפסוק נאמר (שם פסוק ט): 'עגת מצות כי לא חמץ כי גרשו ממצרים'. המשמעות של פסוק זה אינה ברורה דיה; מדוע נאמר פעמים כ"י? גם פסוק זה יובן כהלכה על פי דברי הש"ה הקדוש שבאר את שני החלקים במצות המצה: החלק הראשון, הוא הענין לאכול לחם מצה ולא חמץ, זכר לכך שמיהרו המצרים את בני ישראל באפיית לחמם ולא הניחום להחמיץ את העיסה. החלק השני, הוא הזכר לבצקם של אבותינו שלא הספיק להחמיץ בצאתם ממצרים. לכן נכפלה בפסוק התבה 'כי'; פעם אחת לזכר השעבוד שהשתעבדו אבותינו במצרים, אף באפיית לחמם. ובפעם השניה לזכר החפזון ביציאתם עד שלא הספיק בצקם להחמיץ. וכעת גם בנין מדוע אומרים אנו בליל הסדר - זמן חרותנו, את המאמר 'הא לחמא עניא די אכלו אבהתנא', בעוד שלכאורה הטעם לאכילת המצה הוא זכר לחפזון שיצאו בו אבותינו ממצרים עד שלא הספיק בצקם להחמיץ. מפני ששני טעמים יש כאן, ושניהם קשורים ותלויים אחד בשני. ודבר נורא טמון בין שתי הדברים, כי כך אומר לנו הש"ה הק' בין דבריו: כאשר אכלו ישראל את המצות - לחם עני, בעת שיעבודם במצרים, היה בזה רמז לגאולה! אותן מצות דקות וקשות שהיו את שיא העבדות והקשי: אפילו את בצקם לא אפשרו להם להחמיץ! אותן מצות שסימלו את שיא החשכות - דוקא מצות אלו היו התנוצצות ורמז לגאולה! בעוד זמן מה, בעת שיגאלו, תהיינה מצות אלו הסמל של הגאולה, ועתידים הם לאכול עד סוף כל הדורות מצות חג החירות, זכר לאותן מצות... בתוך תוכה של הגלות העמוקה והחשוכה ביותר, היתה לישראל בחינת גאולה. ודבר זה - התנוצצות הגאולה בתוככי הגלות, לימוד עצום הוא גם לכל הגלויות העתידות.

עבדי ה' ולא עבדי פרעה

כה קשה היה שיעבודם הנפשי של ישראל במצרים, עד שהתלמדו הירושלמי (פסחים פ"ה ה"ה) מסופר שבשעה שנגאלו 'נתן כח בקולו של פרעה והיה קולו מהלך בכל ארץ מצרים מהלך ארבעים יום. ומה היה אומר? קומו צאו מתוך עמי! לשעבר הייתם עבדי פרעה, מיכן והילך אתם עבדי ה'! באותה שעה היו אומרים 'הללויה הללו עבדי ה' (תהלים קיג א) ולא עבדי פרעה". כל כך עמוקה היתה גלות הדעת, וכל כך קשה היה השיעבוד שבנפש, עד שאפלו בשעה שהיחיו להם לצאת לחירות, לא יכלו לצאת, והוצרך פרעה לגרשם ממצרים!

המשך בעמוד ב'

האזהר מן ההושיץ

פשוט טעם אכילת המצה - נאמר בתורה (דברים טו ג), היא היתה לחם עני: 'שבעת ימים תאכל עליו מצות לחם עני כי בחפזון יצאת ממדבר מצרים'. לאמר: מפני שבחפזון יצאנו ממצרים ואכלנו לחם עני, לזכור זה אנו אוכלים גם כיום לחם עני הוא המצה. בפסוק זה התקשה רבנו הש"ה הקדוש (פסחים: מצה שמורה ביאור ההגדה, ד"ה הא לחמא) בכמה תמיהות: א. החפזון היה רק בלילה הראשון, ואם כן מדוע בכל שבעת הימים נאכל מצות? מלבד זאת, הלא אין אנו מחויבים בכל שבעת הימים לאכול לחם עני דוקא, ונתן לאכול גם מצה עשירה! ב. בגאולה העתידית נאמר (ישעיה נב יב) 'לא בחפזון תצאו' - משמע שחפזון הוא חסרון, ומפני מה נעשה זכר לזה? ג. הלא נצטיינו לאכול מצה כבר מראש חודש ניסן, עוד בטרם ארע 'טרם יחמץ משארתם צררת' (שמות יב לד). בכדי ליישב את שלוש התמיהות מסביר הש"ה הקדוש את כל הענין באופן נפלא, ומבאר כי כך היתה הגאולה כולה, באופן של מדה כנגד מדה: כשם שכאשר שיעבדו המצרים את היהודים לא הניחום להמתין עד שיחמיץ הבצק, כך עתה היו מוכרחים לשלחם טרם יחמץ. כעת תתרצה שלוש הקושיות: א. פשיטא שאופן זה של מדה כנגד מדה עלה במחשבתו של הקדוש ברוך הוא עוד בטרם יצאו ממצרים, על כן צונו לאכול מצה עוד לפני שנאלצנו לצאת ממצרים בחפזון ובאופן של 'וישא העם את בצקו טרם יחמץ משארתם צררת שמתלם'. ב. כעת נבין מדוע עושים אנו זכר ליציאה בחפזון אף שלכאורה זהו חסרון, מפני שזוהי החירות - הזכר לגאולת מצרים שנעשתה באופן של 'מדה כנגד מדה': כעונש למצרים שלא הניחו ליהודים להמתין עד שיחמיץ בצקם, נאלצו לשלוח את היהודים באותה צורה. ג. ולפי שהיה החפזון בליל ט"ו בניסן, על כן החיוב לאכול לחם עוני הוא בלילה זה, ולפיכך אין יוצאין ידי חובה בלילה הראשון במצה עשירה. לעומת זאת, בשבעת ימי החג לא הקפידה התורה שיאכלו לחם עני דוקא, אלא שלא יאכלו חמץ, וזאת מכיון שלא הקפידו המצרים על ישראל בעת שיעבודם אם יאכלו מצה עשירה אם לאו, אלא שלא ישתהו באפיה ובאכילה עד כדי שתחמיץ העסה. לאחר הסברו של הש"ה הקדוש יובנו כמה תמיהות נוספות המסתתרות בפסוקי יציאת

המשך בעמוד ב'

וכמו שאמרו שהקדים הקדוש ברוך הוא את גאולתם, מפני שאלו היו נשואים במצרים עוד מעט, היו טובעים חלילה במ"ט שערי טמאה לנצח.

והקדוה על גאולתנו מידיה של פרעה, אומרים אנו הלל בחג הפסח, וכמו שאומרת הגמרא במסכת מגילה (ד): "הללו עבדי ה' ולא עבדי פרעה".

כי עבדות פרושה עבדות מוחלטת וגמורה, עבדות שאינה משאירה מקום לעבדות אחרת. הקדוש ברוך הוא - הוא האדון היחיד של כלל ישראל ומבלעדיו אין עוד אדון עליהם. ולזה התכחש פרעה בסירובו לקבל את ההשקפה המיוחדת את בני ישראל להיות עבדים של הקדוש ברוך הוא.

הוא התנכר לכך שהבורא לבדו הוא האדון של כלל ישראל, ואמר 'מי ה' אשר אשמע בקלו, לא ידעתי את ה' וגם את ישראל לא אשלח' (שמות ה ב).

זו היתה מטרתו האמתית של פרעה. לא היה לו חפץ בעבדות היהודים, שהרי לא הפיק ממנה כל תועלת!

כי כידוע, בכל לילה היו ערי המסכנות שבנו היהודים נחבבות ומתמוטטות... (סוטה יא).

אין ספק כי מטרת העבדות והשיעבוד היתה להראות של פרעה הוא האדון של בני ישראל והם עבדיו שלו ולא של בורא העולם חלילה.

זוהי הגלות - גלות רוחנית וגלות גשמית. בגלות הגשמית היו ישראל עבדי פרעה, ובגלות הרוחנית האדם עבד ליצור.

ותכלית יציאת מצרים היתה להראות את השקר שבמחשבתו של פרעה ורעהו לזכור כי ר' ה' הוא האדון של בני ישראל, ולא יתכן מצב בו בני ישראל היו עבדים של מישהו אחר, ולו באופן חלקי או זמני.

כך נאמר בפסוק (ויקרא כה גה) 'כי לי בני ישראל עבדים עבדי ה', ודרשו חכמינו ז"ל (קידושין כב): "עבדי הם, ולא עבדים לעבדים!" - הרי שתכלית יציאת מצרים היתה בשביל ענין זה של 'כי לי בני ישראל עבדים' - עבדות מוחלטת וגמורה, עבדות שזכאת שאינה משאירה מקום לאף עבדות אחרת - 'ולא עבדים לעבדים'.

לכן, בעת שנגאלנו ממצרים הוכרח פרעה עצמו להכריז בקולו שנשמע בכל ארץ מצרים: "לשעבר הייתם עבדי פרעה מיכן והילך אתם עבדי ה'!"

פרשת נפשו

ויש להוסיף ולהסביר, כי בטבעם של בני ישראל טבע הבורא את המסירות ואת ההכנעה שיש לעבדים, ובנפשו של כל יהודי מטבעות תכונות אלו של עבדות ושעבוד, וצורך להיות נכנע תחת על מלכותו של מי שהוא יותר גבוה ורם ממנו. אלו זכו בני ישראל, היתה עבדות זו משמשת לאותו הצורך בעבודתו וצורה - להיות כפופים לרבוך כל העולמים, לעשות רצונו ולעבדו בלבב שלם.

אלא שהגלות המרה בה אנו מצויים, הביאה לכך כי עבדות זו נפלה אל תוך הקלפות, כך שבמקום להיות עבדי ה' אנו הופכים להיות עבדי אומות העולם.

כך היה בגלות מצרים - שורש כל הגלויות, וכך זה בשאר הגלויות עד עצם היום הזה. מאידך, כשם שביציאת מצרים - שורש כל הגאולות, נגאלו בני ישראל מעבדות זו, יכולים אנו להגיע בזמן הזה גם כן לגאולה השלמה, להשתחרר מכללי הגלות ולדעת כי ה' הוא מלכנו ולו אנתנו עבדים.

כי "בכל דור ודור חיב אדם לראות את עצמו כאלו הוא יצא ממצרים", דהיינו, על האדם לצאת מהגלות הרוחנית הפרטית שלו, בה הוא עבד ליצור, ולהיות עבד לאלקיו. זוהי החירות האמתית - חירות מהיצור.

לכן מודים אנו בלילה זה "על גאלתנו ועל פדות נפשנו", פדות נפשנו לו היא הגאולה הרוחנית. ומוסיפים להלל ולשבח את הבורא באמירת 'הללו עבדי ה' - עבדי ה' ולא עבדי פרעה.

כילת הפאהת בראש

בדרך אחרת ביאר בעל 'שפת אמת' (משפטים תרמ"ז) את הסיבה בגינה זוכה אדם למאור פנים מיוחד ביום השבת, כיון שבכל שבת ושבת נוהג משה רבנו בטובת עין ומחזיר לישאל את הכתרים שהונחו על ראשיהם במתן תורה ונלקחו מהם בחטא העגל, ומכך זוכה אדם שיאירו פניו בקדושה.

וכפי שביאר רבנו האריז"ל (פע"ח שער השבת פ"ח) את לשון התפילה 'שמח משה במתנת חלקו', שבעת שחטאו ישראל נלקחו מהם הכתרים להם זכו במתן תורה ונתנו למשה רבנו במתנה, ובכל ערב שבת מחזירים לבני ישראל, וזהו סוד הנשמה היתרה לה אנו זוכים מדי שבת בשבתו.

על פי זה חידד כ"ק מרן אדמו"ר רבי דוד-חי אביחצירא שליט"א, שנמצא שבכל שבוע כשמגיע יום השבת זוכים בני ישראל לחזור למדרגה שהיו בה בעת מתן תורה, זוהי ההארה המיוחדת לה זוכים בני ישראל ביום השבת.

והוסיף שמטעם זה אמרו חכמינו ז"ל במסכת מנחות (לה) שבשבת אין מניחים תפילין כיון שהיא בעצמה קרויה 'אות' ואין צורך להניח את אות התפילין. כי ענין האות הוא גילוי צלם הקדושה שיש באדם המתגלה על ידי התפילין, ובשבת זוכים ישראל לחזור למדרגתם במתן תורה ומתגלה קדושתם אף ללא התפילין.

ומצאנו לרבותינו בעלי התוספות (מנחות לד: ד"ה לטוטפת, ראה גם רמב"ן שמות יג טז) שפירשו את המילה 'טוטפת' האמורה בתפילין (דברים ו ה) כמשמעותה של 'טוטפת וסרביטיים' הנובאים במסכת שבת (נז), שהם מין נזר ותכשיט המקיף ומקושט את הראש. וכמו כן ידוע שיש ארבע-מאות ושלש תבות בארבע הפרשיות המנחות בתפילין כמנין תבת 'תג' שמשמעותה בארמית הוא כתר, ובפי חכמינו מכנה 'תגא' (אבות פ"א מ"ג פ"ד מה).

אמר על כך הרב הקדוש רבי צבי אלימלך מדינוב ז"ע בספרו 'בני יששכר' (מאמרי השבתות ז), שנמצא לפי זה שבשבת קודש, בה שבים בני ישראל לחבוש את כתרי מתן תורה לראשם, אין להם צורך בתפילין.

רמז לדבר יש בכך שלפי סדר מנין מצות התורה שמנה רבנו הרמב"ם ביספר המצות יוצא שמצות הקרבת קרבן מוסף בשבת היא מצוה ת"ג ממנין תרי"ג מצות, ומטעם זה חיקנו רבותינו לומר קדושת 'כתר' בתפילת מוסף.

הכמת ארם האיר פניו

וכאן המקום להזכיר כמה מגדולי וצדיקי ישראל - עליהם היתה נראית קדושת השבת בבירור, אף בעיני בשר, ועל פניהם ראו הכל כי אינו דומה מאור פניו של אדם בימות החול למאור פניו בשבת.

המפורסם ביותר הוא הצדיק הקדוש רבי חיים מטשרנוביץ ז"ע בעל 'באר מים חיים', שהיה דבוק ואדוק בקדשת השבת כידוע וכמפורסם, ואף חיבר את ספרו הנודע על השבת - 'סידורו של שבת', עליו סיפר הפני כל, שבצאתו מהטבילה לכבוד שבת קודש, גבוהה היתה קומתו בראש!

כי להיות עבדי ה' זו היא תכליתו של כל בן ישראל באשר הוא, ומי שהוא במדרגה זו ראוי לו לשבח ולפאר ולקלס על שזכה להגיע לזאת.

דע מה שהשיב

הסיפור הבא הוא סיפורו של סבי, הגאון החסיד רבי ישראל יצחק פומרנץ זצ"ל.

רבי ישראל יצחק נולד בפולין, בעירה דלוגשדלא, למשפחת רבנים חשובה. אביו הגאון רבי מנחם בנימין הי"ד היה רבה של העיירה, וסבו היה הגאון רבי נפתלי יוסף פרינד, רבה של רוז'אן, שהיה מגדולי הרבנים בפולין.

בפרץ השואה האיומה נעקר רבי ישראל יצחק באחת מעירו וממשפחתו. מעולמו הרוחני והטהור, מהתמדתו ומטהרתו, מדבקותו הנפלאה כרבו הרבי בעל האמרי אמת' מגור ז"ע ומכל מה שהיה לו - ונזרק למרחקים:

את השנים הקרובות 'בלה' בערבות סיביר ובמרתפים חשוכים, בבתי כלא סובייטיים, ביערות עד מושלגים, במחנות עבודה סיביריים, בצבא האדם והמנכר, ובחזית המלחמה הרצחנית בבוכרה ובמוסקבה. הוא נדד אלפי קילומטרים, ללא מכו, ללא קרוב וללא גואל.

לבדו היה, ללא רב וללא חבר, וברוב הזמן אף ללא ספר יהודי או תשמישי קדשה.

והוא בתמנו ובצדקותו נותר. לבו - הלב החסידי הבורע, מחו - המח הלמדני החריף, גופו - הגוף היהודי הטהור, נותרו כשם שהיו בכל מקום אליו צעד, ובכל תחנה במסעו הבלתי יאמן.

ובעלותו סוף סוף מן הגולה, בדרך עירום ובחסר כל, הקים את חייו מתחילה בישיבות הקדושות ובהיכלי תורה, ומתוך האפר עלתה דמותו הגדולה.

כל ימיו ישב רבי ישראל יצחק על התורה ועל העבודה, ועסק בהרבצת תורה ובלמידת כל התורה כלה.

גם בתורת הנסתר היה רבי ישראל יצחק בקי. הוא ישב בצותת חדא עם המקבל הצדיק רבי יחיאל פישל אייזנבך זצ"ל בישיבת 'שער השמים', והגה בתורת הנסתר.

את סיפורו העלה רבי ישראל יצחק על הכתב טעילום שם, ובו גולל את סיפורו של בחור חסידי טהור ששמר על עצמו בצורה מפליאה בכל שנות המלחמה.

שמו של הספר הוא 'עם שרידי חרב', ובו כינה המחבר את עצמו 'איציק הדר'.

יותר מהספר הוא סיפור ארך ומרתק, הוא ספר מוסר ממדרגה ראשונה. אחד הסיפורים המאלפים ביותר הוא סיפור ליל הסדר תש"ה.

ליל סדר זה, כמו חגים ומועדים רבים אחרים, עשה סבי זצ"ל בצבא הרוסי אליו גויס על כרחו, וגם בגיא צלמות אפל וחשוך זה כמו הצבא הגוי והכפרי, הצליח, בחסדי ה', להצית את אור האמונה בלבבות היהודים.

"למעשה" - היה רבי ישראל יצחק מספר: "נסי ליל סדר זה החלו כבר בשעת ההכנות לחג, בהן זכיתי לסייעתא דשמיא גלויה שלא בדרך הטבע בהשגת המצרכים הדרושים לחג".

וזהו סיפורו:

"החבר שפיגל", פנית לאפסנאי היהודי, אני זקוק לכמה קילוגרמים של קמח למצות".

"חה-חה-חה... שמעתם?!?" פרץ הלה בצחוק מתגלגל:

"המשוגענער הזה רוצה לאפות כאן, באמצעו של שדה הקרב הזה מצות..."

המות שולט מסביב, לפנינו קרב מכריע לחיים ולמות, והוא חושב על מצות... התבלבלה דעתו, המסכן..."

"כשתשוב הביתה אחרי המלחמה", הוסיף עמיתו, "תקים לך את המצות שלך כמה שאתה רק רוצה, לא כאן!".

נדרכתי. הנה, הזדמן לי לקיים את הסעיף הראשון

וכך כתב החסיד המופלג רבי יעקב מרגליות זצ"ל, בנו של הגאון החסיד רבי משולם נתן מרגליות מברדיטשוב זצ"ל, בנו של הגאון הצדיק רבי שמואל זצ"ל אב"ד זלישטישק, מבני ביתו של הבעל שם טוב ז"ע, בספרו, שבו כתב סיפורי צדיקים על פי הוראתו של מרן אדמו"ר הזקן מסדיגורא ז"ע:

"שאלתי את אבי האם נכון הדבר שמספרים אודותיו שבכל ערב שבת אחרי הטבילה גבהה קומתו במדת ראש, וכך ענה לי:

בני, יודע אתה שאין דרכי להגזים, ומעולם לא מדדתי את קומתו. אך זאת יכול אני להעיד בפניך, כי בכל ערב שבת קדש ראיתי אותו בלכתו אל המקהה לטבול לכבוד שבת, ובכל פעם כאשר שב, נראה היה שאין זה אותו אדם שהלך אל המקהה לטבול!

כי כל תואר גופו הקדוש, וצורתו נשתנתה כליל..." (קבוצת יעקב עין ז' עמ' 19)

וי אברה נפש

גם בדרות מאוחרים יותר שמענו עדויות דומות.

וכך ספר הגאון רבי איסר זלמן מלצר זצ"ל באוני תלמידיו על הגאון רבי נפתלי צבי יהודה ברוך - הנצי"ב מוואלוז'ין:

"בכל מוצאי שבת, עוקב הייתי אחרי פניו של מורי ורבי בעת ההבדלה, ובכל פעם מחדש נפעם הייתי לראות כיצד משתנות פניו, הקדושה וההארה שחפפה עליהן הסתלקה ופנתה את מקומה לארשת פנים 'חלית' יותר".

ובאופן דומה ספר הגאון רבי יהודה צדקה זצ"ל, על הגאון המקבל רבי יעקב חיים סופר ז"ע בעל 'קף החיים' - אותו זכה להכיר מקרוב, כי ביום השבת היה זיו פניו משתנה במימות החל, הארת השכינה היתה חופפת עליו וקדושה נבטה מפניו. (הגאון רבי יעקב חיים סופר שליט"א בהקדמתו לספר 'שמח ישראל')

אמת מה נהדר

והרי סיפור מופלא שארע עם הגאון הצדיק רבי שלמה וולבה זצ"ל:

מילידי אשכנז היה רבי שלמה, ובנעוריו גלה למקום תורה ונסע ללמוד בישיבת מיר המעטירה. ורגיל היה רבי שלמה לספר על השבוע הראשון ללימודיו בישיבה.

ביום שלישי בשבוע הגיע הבחור שלמה וולבה לישיבה, שם הכיר את המשגיח - הגאון רבי ירוחם ליבוביץ זצ"ל.

והנה, כאשר הגיעה השבת, הופתע מאד לראות אדם אחר היושב על מקומו של המשגיח.

הבין התלמיד החדש, שבשבתות מכהן משגיח אחר בישיבה.

רק לאחר שחלף זמן, גילה רבי שלמה שהמשגיח של ימי השבת הוא המשגיח של ימי החול.

כה שונה היה מראוהו של רבי ירוחם ביום השבת, עד שהיה רבי שלמה סבור כי הוא אדם אחר לחלוטין...

וכך כתב רבי שלמה לימים: "ומה נהדר מראה אדמו"ר ביום שבת קדש, שהייתה לו אז צורה אחרת לגמרי מאשר בימות החול..." (האדם

ביקר עמ' 16)

תפילה מתוך תמימות

התקש - הקבלו

התמימות - יסוד גדול היא בעבודת התפילה, מפני שתפילה מתוך תמימות הועת, נובעת ובאה מתוך רגשי ענוה ושלמות הרוח של המתפלל, ואין לך דבר היפה לתפילה כמו מדת הענוה. מידת התמימות מתבטאת גם בעקשנותו של המתפלל, אשר חוזר ומבקש שוב ושוב בלא עשיית חשבונות.

פעם באה אשה שוכנת בנים לרב הקדוש רבי שלום מבעלזא, והתחננה לפניו שיברכנה בזרע של קימא. ברכה הרבי, והאשה פנתה לדרכה.

כשהלכה האשה, אמר לחסידיו: "הראיתם? אשה זו היתה אצלי פעמים רבות והתברכה ממני, ולמרות זאת, היא חזרה ובאה שוב ושוב.

אם כן יש לנו ללמד ולהתבונן, ומה אני שאני בשר ודם פשוט וכבר ברכתיה פעמים אחדות, אין היא מתעייפת לשוב ולבקש ממני, כיצד צריכים אנו לבקש ממלך מלכי המלכים!?"

אמרו החסידים: בשכר התבוננות זו לעבודת ה' - נושעה האשה ונפקדה בן!

עוד מסופר על הרב הקדוש רבי שלום מבעלזא ז"ע כי נוהג היה לצאת לאחר הסדר לרחובה של עיר כדי לשמע עריכת הסדר מפי יהודי העיר.

פעם כשיצא לבילי הסדר עם הגבאי ר' אלימלך לרחוב, שמעו איש אחד מסיים את הברכה "גאל ישראל" ומיד מתחיל בתפילת שמונה עשרה.

לא יכול היה הגבאי להתאפק ופרץ בצחוק מתגלגל...

הוכיחו הרבי ואמר לו: "דע לך, שבתפילה זו שנבעה מתוך תמימות וטהרת הלב פעל איש זה הרבה מאד. חשוך בנים הוא, וכעת נושע בזרע של קימא!"

מנחת של תפילה

כי באמת כאשר יהודי מתפלל בכונה תמימה וטהורה הבוקע ממעמקי הלב, יש בכוחה של תפילה זו לפעול ולהשפיע עליו שפע רב ברוחניות וגשמיות, כפי שיעיד המעשה הבא.

טרחות רבות היה טורח הגאון רבי יצחק זאב מבריסק ז"ע, על כל מצוה ומצוה.

יגיעות הרבה היה יגע עבורו, עד שהיו מקצת מיהודי המקום משוחחים זה עם זה אודותיו ותמהו על עולה על פניהם.

כמה מיהודים אלה אף היו נגשים ושוטחים בפני הרב מבריסק את שאלותיהם, כיון שלא השכילו להבין על מה ולמה הוא מתאמץ כל כך בקיום המצוה. דרכו הטורח שגבה מביניהם. לעתים היה הרב מבריסק משיב על תמיחותיו של השואל ומסביר את טעם הדבר, הכל לפי הענין, כאשר ראה כי אכן מתכוון השואל לשם שמים ולא לשם הקנטה בלבד.

באחד מערבי הפסחים, בזמן שעקרות בית חרוצות עמלו על קיומן הבתים, שעה שבעליהן התרוצצו בין מטטאות בריסק לערוך קניות אחרונות, הגיע רבי יצחק זאב אל המאפיה המקומית. פניו האירו באור יקרות, מרוב השתוקקות והתלהבות לקראת אפיית המצות לחג הפסח.

בשעת המלאכה עצמה, היו אגלי זעה מבצבצים ממצחו, נוטפים במורד לחייו ונבלעים בוקנו. המאמץ שהפיק מעצמו באותה שעה - היה אדיר. הוא עשה כל שכללו להקפיד עד אחרון ההדורים שיש באפיית המצות.

ראה זאת אחד הנוכחים במאפיה, אשר לא ראה עין בעין את ההנהגה המחמירה

הזאת, ונגש אליו ובפיו מעשה שארע עם הרב הקדוש רבי משה לייב מסאסוב ז"ע, וכך ספר: "הצדיק מסאסוב טורח היה רבות באפיית המצות, כדי שיהיו בדקדוק רב ועם כל ההידורים האפשריים. פעם אחת, בעת שעסק בהכנת המצות, שהה שם גם יהודי עני ופשוט, אף הוא הגיע לאפות את המצות שלו לחג הפסח, אולם לא הצליח להגיע למחצית מן ההידור שהשיג הרבי מסאסוב.

אשר על כן, פרש הצדה אל קרן זוית ונעמד בתפילה מעמק הלב ודמעתו על לחיו. 'רבונו של עולם!' קרא ועיניו נשאות כלפי מעלה. 'הלואי הייתי זוכה שתהייה המצות שלי, היוצאות כעת מן התנור, כשרות ומהודרות כמו אלו של הצדיק. אך מה אעשה ואין ביכולתי להשיג זאת? יהודי פשוט אנכי ואיני בקי בעניינים אלה!'

שמע הרבי את תפילתו התמימה של אותו יהודי, ונגש אליו עם הצעה שאי אפשר לסרב לה: 'טול אתה את המצות שהכנתי אני, ותן לי בתמורה את המצות שאפית אתה.' כי עבור הרבי, התפילה שנאמרה על המצות הפשוטות - היתה ההידור הנפלא ביותר."

בזאת סיים היהודי את דבר המעשה אשר סיפר לרב מבריסק, ברמז עבה, כי אמנם המצות של הרב מהודרות, אך אינן מגיעות למעלת המצות של יהודי פשוט שמתפלל עליהן מעומק לבו.

רבי יצחק זאב שמע את דבריו בקשב רב ועל אתר השיב ברוב חריפות, כשהוא הופך בתשובתו את הקערה על פיה: "אדרבה, מהסיפור למדנו את כוחה של תפילה הנאמרת בהשתוקקות וטהרת הלב, שבזכותה קבל אותו יהודי פשוט את המצות של הרבי מסאסוב, שבאמת הן היו מהודרות יותר מאחר והרבי הקדוש טרח והתיגע עבורו כדי שתצאנה כשרות לעלא ולעלא..."

להבין את הרמז

בשעה שעמדו בני ישראל לפני כניסתם לארץ הקדש, פתח משה רבנו ואמר להם (דברים ט א) 'שמע ישראל, אתה עבר היום את הירדן.'

הדגשה זו 'אתה עבר', דרשו חכמינו ז"ל (דברי ג יא) כי משה רבנו בקש לרמוז לעם ישראל שהם העוברים את הירדן ונכנסים לארץ ישראל, ואילו הוא עצמו אינו רשאי להכנס לארץ הקדושה. בכך פתח להם פתח שייבקשו עליו רחמים, אך הם לא השכילו להבין את הרמז.

משל למלך שמאס באשתו המלכה, עד שגמר בדעתו לגרשה.

שמעה המלכה את הדבר והחלה לטכס עצות כיצד להעביר את רוע הגזרה. הלכה ובררה את זהותה של האשה אותה מתכוון המלך לשאת תחתיה.

כשנודע לה הדבר, כינסה את בניה, והזוירה אותם מפני הבאות.

"אביכם מתכון לגרשני, ולשאת תחתי אשה אחרת. אותה אשה רעה ואכזרית היא, ועתידה למרר את חייכם."

רצתה המלכה שילכו בניה להעביר את רוע הגזרה, מחשש אותה מלכת חדשה, אך לצערה הגדול, לא עשו הנסיכים מאומה בנידון.

כך בדיוק היה אצל משה רבנו, שידע כי בני ישראל עתידים לסבול צרות צרורות עני שלבסוף יצאו לגלות.

על מנת למנוע זאת רמז להם להתפלל עבורו. כי אלו היה משה רבנו נכנס לארץ ישראל - לא היה נחרב בית המקדש ולא

תפילה פנינים וערגליות בעניני עבודה שבלב זו תפילה

אחרים, כל בני הכפרים אשר סביב היו מפקידים אצלו את בהמותיהם מדי בקר, והוא היה שומר עליהן ומטפל בהן במסירות ובאמונה, ומקבל מהם את שכרו המגיע לו.

אהבה רבה היתה בלבו של אותו רועה פשוט אל הבורא יתברך, ובכל בוקר היה נושא עינים השמיהא ואומר: "רבונו של עולם! להיו ידוע לך כי אלו היית מוסר לי את בהמותיך לשמרם, הייתי רועה אותן בחנם ולא בשכר. כי אוהב אנכי אותך!"

ביום מן הימים עבר שם תלמיד חכם באותה שעה שבה התפלל הרועה, ומשמע את תפילתו גער בו ואמר לו: "שוטה שכמוך! וכי כך מתפללים לבורא עולם!?"

שאל אותו רועה הבהמות כיצד יתפלל, ועמד החכם ולמדו את סדר התפילה שתיקנו חכמים: ברכות השחר, פסוקי דזמרה, קריאת שמע ושמונה עשרה.

לאחר מכן, נפנה אותו תלמיד חכם והמשיך בדרכו. שעה קלה לאחר מכן כבר שכח הרועה את סדר התפילה המתקנת, וגם התפילה הפשוטה אשר היה רגיל לומר - גם אותה לא התפלל, שכן נבהל מגערותו של אותו עובר אורח.

בלילה, חלם התלמיד חכם חלום, ובו אמרו לו שמיים שילך לרועה הבהמות ויאמר לו שיחזר להתפלל כפי שהיה רגיל, ואם לאו, רע ומר יהי סופו. זאת משום שמוע מיהודי פשוט את הזכיה לעולם הבא.

תפץ בקומו בבקר הלך לאותו מרעה בו מצא את הרועה ששכח את מה שלמדו, וגם את מה שהיה רגיל להתפלל - הפסיק לומר.

אז-אז סיפר לו התלמיד חכם את אשר חלם, ובקש ממנו לשוב ולהתפלל את תפילתו התמימה.

כי גדול כוחה של 'תפילת כל פה' מפיו של כל יהודי באשר הוא, ואפילו הפשוט שבישראל, הרי היא מתקבלת באהבה וברצון בשמים.

פירוש נאה נוסף אמרו בשם הרב הקדוש רבי ברוך ממז'בו ז"ע, על נוסח הברכה 'כי אתה שומע תפילת כל פה' - את המלה 'פה' היה דורש באות פ' רפוייה, בלי הדגש בתוכה, הנשמעת כמו המלה 'פע'.

משמעותה של מלה זו בשפת האידיש היא בטוי של מיאוס. ללמדנו, שהקדוש ברוך הוא שומע תפילת כל 'פע' - אפלו מי שנמצא בדרגה פחותה ושפלה. כל תפילה חשובה ועולה השמיהא, וה' יתברך מקבלה ברחמים וברצון.

תפילה מן הרוך...

על חשיבות תפילתו של כל יהודי באשר הוא מסופר עוד, כי פעם אחת ישבו יחדיו תלמידי הרב הקדוש רבי צבי הירש מנדבורנא ז"ע בעל 'צמח לאצבי', וכדרך חסידים קדמונים דיברו ביניהם אודות שפלותם ופחיתות ערכם.

תוך כדי שיחתם קם אחד מן הנוכחים והכריז כי מרוב שפלותו והרסי שתפילתו איננה חשובה כלל וכלל, ומסכים הוא למכור אותה אפילו למי שיציע לו תמורתה פרוטה קטנה. מתוך ענוה שהיתה בו, בקש להראות כי הוא מרגיש

היו בני ישראל גולים מארצם. אך בני ישראל לא הבינו את הרמז ולא התפללו עבורו.

כשמעיינים בכך, מגלים פלא נגשג - הרי משה רבנו התפלל חמש מאות וחמש עשרה תפילות, כפי הגימטריא של מלת 'אתחנן', ובקש לזכות להכנס לארץ ישראל, אך כל תפילותיו לא נענו.

ואלו בני ישראל היו מתפללים עבורו - הוא כן היה זוכה לכך! הרי שפעמים שתפילותיהם של יהודים פשוטים עולות על תפילתו של מנהיג ישראל. ללמדנו כחה של תפילה פשוטה!

כדי להתפלל אין צורך להיות בדרגת משה רבנו. הקדוש ברוך הוא שומע תפילת כל פה, וכאשר יהודי שרוי בצרה, לא-עליו, מוטל עליו להתפלל גם עבור עצמו, בפשטות ובתמימות.

אין ספק שישנה מעלה מיוחדת בתפילת הצדיק, וכפי שאמרו חז"ל **במסכת בבא-בתרא** (קטז.) כי מי "שיש לו חולה בתוך ביתו, ילך אצל חכם ויקבש עליו רחמים, שנאמר (משלי טו יד) 'חמת מלך מלאכי מות, ואיש חכם יכפרנה'". אך חשוב ביותר שלא יזלזל האדם בכח תפילתו שלו.

מדוע אמרו חכמינו ז"ל כי מי שיש לו חולה בתוך ביתו עליו ללכת אל החכם? ביאר רבנו מנחם המאירי, מגדולי רבותינו הראשונים בפירושו למסכת בבא בתרא (שם), כי ההליכה אל החכם היא כדי ללמוד ממנו כיצד מתפללים, ולא דוקא כדי שיתפלל על החולה.

וכה כתב, שעל האדם לדעת בודאות שכאשר התפלה נעשית כתיקונה - היא מבטלת את הגזרה, גם אם המתפלל אינו צדיק גדול.

מסופר על הגאון הקדוש בעל 'אבני נזר' מסופר על ז"ע, שנוהג היה לא לנסוע למקומות אחרים להשתתף בשמחת ברית מילה, אף כאשר הזמינו אותו לשמש כסנדק, אולם פעם אחת שנה ממנהגו זה ויצא לדרך להשתתף בברית לבנו של יהודי פשוט שכיד אותו בסנדקאות.

שאלו אותו תלמידיו: "מה ראה רבנו לשנות מהרגלו, וכי מדובר בצדיק נסתר?" השיב הרבי: "אין הוא צדיק נסתר, אלא יהודי פשוט הנו. ובכל זאת ראיתי לנכון להיות סנדק בברית שערך לבנו, משום שראיתי אצלו הנהגה נפלאה ומיוחדת במינה - פעמים רבות באים לפני יהודים המספרים לי אודות נס שחוו, ואומרים כי נושעו אחרי שקבלו ברכה מצדיק כזה או אחר, או לאחר שערכו סגולה כלשהי.

לעומתם, היהודי הזה בא וספר לי שהמתין שנים רבות לילדים, ואחרי שהתפלל לקדוש ברוך הוא שיושיע אותו - נולד לו בנו בכרו בשעה טובה.

יהודי כזה, שחי בפשטות עם ההבנה שה' יתברך הוא מקור השפע ומתפלל אליו בתמימות - כדאי הוא שאחרג ממנהגי בשבילו ואסע להשתתף בברית לבנו!"

תפילה כל פה

ומעשה נפלא אודות תפילתו התמימה של יהודי פשוט שבפשוטים כתב רבי יהודה החסיד, מגדולי רבותינו הראשונים: יהודי פשוט היה רועה בהמות עבור

בשולחן ערוך (או"ח ס"א ס"א) - "ואל יבוש מפני המלעיגים עליו".
 "אתה תראה, מר שפיגל", קראתי בעז, "אתה עוד תראה שכאן, בחזית הקרב, נאפה מצות! צוחק מי שצוחק אחרון!"
 הלכתי משם, חש במבטיהם הדוקרים בגבי, ופניתי לבונקר של המפקד.
 אמנם פולני הוא המפקד, ובנוסף לכך קומוניסט מושבע, אך דוקא אצלו זכיתי לא פעם לאוון קשבתי.
 אחרי שיחה סתמית על דא ועל הא, שטחתי לפניו את מבוקשי. בלי לחשב פעמים, הוא ענה לי:
 "נו, מה הבעיה? גש לשפיגל ואמר לו בשמי שיתן לך קמח, ואתה רשאי לגייס אנשים מהיחידה וגם מאזרחי המקום שסייעו לך באפייה..."

אל תדאג, אני אישית אדאג שלא יחסר לך אוכל כשר לפסח".
 כאשר נכנסתי שוב למחסן עם המפקד, לא העז עוד האפסנאי לצחוק על 'שגעונותי'.
 יצאתי משם עם כמות נכבדה של קמח. אמנם לא 'שמורה' משעת קצייה, אך כשר לאפיית מצות.

באחד מהבתים הנוטשים בסביבה גלינו תנור אפיה, ואנו, חבורה של חילים יהודים, בעזרת כמה פולנים, הפכנו את הבית לאפיית מצות כשרה למהדרין.
 האפייה עצמה היתה מבצע צבאי מתכנן למופת לכל פרטי ודקדוקי:
 הפועלים כלם התייצבו בבקר לבדיקת נקיון, ידיהם וכיסיהם היו נקיים ממחץ, וכל שעות העבודה לא בא לחם לפיהם.
 אני ליבנתי את התנור והכשרתי, בדיוק כמו שראיתי בבית אבא.

יחד הבאנו 'מים שלנו', ה'פאנענער' התייצב על משמרתו, מישהו שפך קמח, אחר הוסיף מים, ועסה גדולה נלושה לבצק.
 כאשר בתוך פחות משמונה עשרה דקות כבר ראינו את המצות הטריות יוצאות מן התנור, מלאו עיני כלנו דמעות.
 "ממש כמו בבית אבא", התרגשו החילים היהודים שעמנו.

"ממש כמו בבית אבא", נצבט לבכי: "הוי, אבא, אמא, היכן אתם?..."
 'מבצע מצות' הגיע לסיומו. החיילים הגוים שמחו לקבל כל אחד מצה במתנה, וגם המפקד שאף בהנאה את ניחוח המצות הטריות אל אפו.

שאר המצות הכנסו לארגז גדול ונקי ואחסנו בבנין שבו שהתה פלוגת החיטים - פלוגה שבה כמעט כולם היו יהודים, ונגעלו בחדר מיחד.

מתחת נשאר בידי למשמרת. "איציק", התחננו החיטים למראה המצות: "גם אנחנו היינו רוצים לאכל מצות בחג".
 "ואולי", העיר אחד מהם, "תארגן ליל סדר משתף לכל החילים שבפלוגה? מדוע הגוים יכולים לחגוג ביחד את חגאיתיהם, ולנו לא ניתן לחגוג את חג הפסח יחדו?"
 שוב פניתי אל המפקד, וגם לכך הוא ניאות. בהתרגשות ובעמל הכנו ליל סדר עד כמה שידיו מגעת.

ליל התקדש חג.
 אל אולם המתפרה בו נערכו השלחנות, נאספו ובאו כמאה חיילים יהודים.
 חשתי באחריות עצומה שהנחה על כתפי הצעירות במארגן הסדר. מאה יהודים - תלמידי חכמים ועמי ארצות, שומרי מצות ותינוקות שנשבו - התכנסו אי-שם לערך ליל סדר, ולהם אין סידור או הגדה של פסח. חשתי בדידות נוראה.
 לא היתה זו בדידות פיזית, כי מסביבי ישבו

עוד חיילים יהודים רבים. היתה זו בדידות רוחנית נוראה...
 בזכרוני צפו ועלו ימי הפסח המרוממים בבית אבא, הלילה הנשגב בו הסב אבא כמלך בגדוד, ובהתלהבות עצומה ערך את הסדר.
 הימים בהם נסענו לגור, אל הרבי, החגים בהם שהינו ב'גן עדן התחנות' בבית מדרשו של הצדיק.

הימים והלילות ששקענו בלמוד התורה הקדושה בין כתלי בית המדרש עם חברי, בחורים קדושים וטהורים שמי יודע מי מהם נותר בחיים...

ואני מוצא את עצמי כעת במרכז של חגיגה משונה שכזו, מוקף ביהודים רבים, הרחוקים מכל זיק של קדושה, ובאפיקורסים של ממש.

ומסביב גוים רבים שבאו לחזות בהצגה... כזה היה ליל הסדר של שנת תש"ה.
 אחרי תפלת מעריב בעל פה לפני העמוד, נגשתי לערוך את הסדר.
 בכוחות משותפים אמרנו את קטעי ההגדה מתוך הזכרון.

הסברתי בפולנית לעשרות המסבים שהתוקנו לטעם מעט מקדושת הלילה, מה ארע בלילה זה לפני אלפי שנים ומה משמעותו של חג הפסח בעבורנו לדורות. בעיצומה של קריאת ההגדה הנרגשת שנמעו קולות רועמים מהפתח: משלחת קצינים פולנים מהמפקדה באה לברכנו לכבוד החג. "בואו נרים כוסית לחיי היחידה, לחיי הצבא ולחיי המולדת!"

ואז קם אחד הקצינים היהודים ופתח בדברי:
 "רבותי! הנה יושבים אנחנו כאן לחגוג את חג החירות.

כולנו לוחמי חירות והצלה; חירות מכללי הגטו ההשוי והפנאטי, מכללי האומות צרת העין והכובלת - לא מען חירות האדם וחירותו של הפועל.
 לא נסבול עוד מהחוקים הישנים והמכבידים שאבד עליהם הכלח.
 כן, חג הפסח יזכר לדורות כחג החירות והגאולה!"

הרגשתי ממש שאני עומד כאן מול הבן השני מהארבעה בנים, מול הבן הרשע העומד ומתריס 'מה העבודה הזאת לכם...' בלילה קדוש זה, מול עיני, קם לו הבן הרשע שבהגדה ומבקש לקלקל את קדושת הלילה הנשגב ביותר בשנה.
 היה לא תהיה!

ראיתי מולי את בעל ההגדה מצוה עלי:
 "הנה, עכשו זה הזמן: 'הקהה את שניו'! תענה לו תשובה נצחית!"

תאמר לו את מה שבעל ההגדה אומר לענות למי שמעו כן לומר: תאמר לבן הרשע שאלו היה שם - לא היה נגאל!"

אבל איך אומרם את זה? הרי אני לא יכול לומר זאת חזיתית לקצין?
 ואז נצנץ במוחי רעיון נפלא. נעמדתי והתחלתי לדבר:

"אחי ורעי", פתחתי: "חג הפסח הוא הלילה! היום הזה לפני כשלשת אלפים מאתים וחמשים שנה, יצאנו מעבדות לחרות, מאפלה לאור גדול!
 אבל האם ידעתם שהיו רבים מאד שבכלל לא רצו לצאת ממצרים? היו הרבה שהעדיפו להשאר במצרים.

הקשיבו לקולות ומתקבל בשמיעו בני ישראל במדבר, הנה כאן הם מתלוננים ואומרים: 'בארץ מצרים בשבתנו על סיר הבשר באכלנו לחם לשבע'. והנה שוב בוכים:

'זכרונו את הדגה אשר נאכל במצרים חנם את הקשאים ואת האבטחים ואת החציר ואת הבצלים ואת השומים: ועתה נפשנו יבשה אין כל'.

שפע של אוכל: בשר ודגים, ירקות מסוגים שונים.
 מתברר שבמבחן של מצרים מול המדבר - היו הרבה סבורים שמצרים, אחרי הכל, עדיפה משהיה במדבר.

חכמינו הקדושים אמרו (מכילתא דרבי ישמעאל מסכתא דעמלק א), כי אף עבד לא ברח ממצרים, מהממלכה הפורחת, השופעת כל טוב - כי טוב היה לו שם מבחינה חמרית.

אבל זה רק בגשמיים, בשביל זה באמת היינו יכולים להשאר במצרים.
 הגאולה האמתית ממצרים היא הגאולה הרוחנית.

מצרים לא היתה ארץ של עבדות פיסית. היתה זו ממלכה של עבדות רוחנית - שעבוד לתאוות, עבדות לגשמיים ולחמריות.

שם לא יכלו לעבד את ה', שם לא יכלו להתקרב לה'. במצרים היו שקועים כמעט בחמשים שערי טומאה.

היהודים - לוחמי חרות הרוח, סבלו משעבוד רוחני, אך ה'נאורים' לא רצו לצאת ממנה. וזו היתה גאולה - גאולה רוחנית!

כמו שנאמר: 'בהוציאך את העם ממצרים תעבדון את האלהים על ההר הזה'.
 התכלית האמתית של יציאת מצרים היא התורה והמצוות. רק בשביל זה יצאנו, ורק בשביל זה אנחנו מציינים כבר אלפי שנים את היום הזה.

המעוניין לעשות להפך חלילה, מי ששואל 'מה העבודה הזאת לכם', והוא מתכון לתעבדון את האלהים על ההר הזה, יכול היה להשאר במצרים. אנחנו יצאנו בשביל עבודת ה'!

כך אומר רבי יהודה הלוי: 'עבדי הזמן עבדי עבדים הם, עבד ה' הוא לבדו חפשי'...
 אדם יכול להיות עבד לגופו, עבד לתאוותיו. ראינו חיילים אשר ביתם שופע כל טוב, ובחזית, כאשר נאלצו להנתק מן השפע - כמה סבלו.

עבד ה', אשר על ידי מצות התורה לומד להיות אדון לגופו, אשר לא לגופו כפוף הוא

אלא לבורא העולם - הוא לבדו חפשי. זהו חג החרות!"

מחיאות כפים סוערות לוו את מילותי האחרונות שהדהו בשקט המחלט ששרר ברחבי האולם.

הצאתי בוית העין, וראיתי שבין המריעים נמצאים גם כאלה שעדין רחוקים משמירת תורה ומצות.

הנקודה היהודית הפנימית שבתוכם שמעה והפנימה!
 המסר הובן היטב!

בשתיים לפנות בקר עזבו חרוני היהודים את המתפרה, והיוך של אשר שפוך על פניהם. אכן, היה זה חג החירות, חירות מן הזמן ומתנאי המקום, חירות מעל זרים ומשעבוד היצר.

שני רשעים שבת

ואפשר להוסיף פרפרת קטנה: מדוע נקט בעל ההגדה בלשון 'הקהה את שניו'? מדוע בחר דוקא בשני?
 רשע זה, מתחשב הוא לתכלית של יציאת מצרים שהיא עבודת האלקים 'על ההר הזה' - קבלת התורה ומצותיה.

מבקש הוא להשתחרר, אינו מעוניין לקבל על עצמו את על התורה, וחושב הוא שיציאת מצרים היא התנתקות מכללי המסורת.

אדם כזה אינו זקוק לשנים, שהלא אמרו חכמינו ז"ל במסכת ערכין (טו): שהשנים הן החומה של הלשון.

סביב הלשון ברא הקדוש ברוך הוא את השנים, שיעצרו בעדה מלהשתלח היכן שלא צריך.

רשע זה המבקש להשתחרר, אינו זקוק לשנים - לחומה.

על כן יש להקהות את שניו, שהלא בשבילו הן מהוות מטרה; לשם מה לו החומה הזו?

חג הפסח אינו חג של מתירנות חלילה, הוא חג של משמעת עצמית, של שמירה רוחנית. לכן בפסח יש דגש מיוחד על שמירת הדיבור והלשון.

זהו היסוד של חג הפסח: לדעת להציב חומות, לדעת ולהפנים שיצאנו ממצרים בשביל לעבוד את ה' בלבד.

תפילה המשך מעמוד ג'

את עצמו שפל אנשים וחסר כל ערך. כאשר הגיעו הדברים לאזניו של רבי צבי הירש, הורה למסר לאותו חסיד שאינו חפץ לראותו עוד.

ביקשו חבריו של אותו חסיד עבורו והפצירו רבי שיסכים בכל זאת לפגוש בו, ולאחר דין ודברים נאות לקבלו. כאשר בא אליו החסיד ההוא, גער בו רבי צבי הירש ואמר: "וכי נתן להשפיל ולבוזות עד כדי כך תפילתו של יהודי?!"

והמשיך להסביר את דבריו במשל, לבעל מנגן שידע לפתוח פיו בשירה ובזמרה באופן נפלא ומלא חן, ומכך היתה פרנסתו בכבוד ובהרחבה.

מנגן זה יודע היה גם לחבר להנים נאים משל עצמו, ולא רק לשורר ניגוני אחרים. בן היה לו לאותו משורר שאף הוא נחן בקול נעים, אך לא ידע להלחין ניגונים כאביו, אלא היה שר את שירי האב.

למרות זאת, היו כל השומעים מתפעלים עד מאד משירת הבן, כיון שניגוני האב היו מיוחדים במינם.

סיים רבי צבי הירש מנדבורנא את משלו והסביר את הנמשל - התפילה נתקנה על ידי אנשי נכסת הגדולה, אשר היו צדיקים וקדושי עליון, וכאשר חיברו את מילות התפילה הכניסו בהן את כל הכוונות הנצרכות. ממילא, כאשר יהודי עומד ומתפלל באותן מלים, בפשטות, מלה במלה, גם אם אינו יודע לחבר תפילות מעצמו ואינו בקיא בכל הכוונות העמוקות - הרי זה דבר נאה ומתקבל בשמים ממעל.

את הנקודה הזאת דרש הרבי גם על פי הפסוק (שה"ש טו): 'וחכך כיון הטוב הולך לדודי למישרים', כי כאשר יהודי רק מוציא מפיו את מלות התפילה, אף שאינו יודע לכוון בהן כראוי, תפילתו שהתפלל בפשטות עולה לפני כסא הכבוד ומתקבלת באהבה וברצון לפני הקדוש ברוך הוא.

זהו מה שנאמר 'וחכך כיון הטוב', גם כאשר התפילה יוצאת מן הגרון והחך כיון וללא כוונה עמקה, 'הולך לדודי למישרים', היא הולכת ובאה לפני ה' יתברך. ממילא מובן כי אין לזלזל בשום תפילה של יהודי.

לשעינת השיעורים - קול הלשון: 03-6171077

ספר ויהלום